

Polska Wieś 2014.
25 lat przemian i 10 lat w Unii Europejskiej

POTENCJAŁ OBSZARÓW WIEJSKICH
SZANSĄ ROZWOJU

KANCELARIA PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

FORUM DEBATY
PUBLICZNEJ

Program spotkania
Forum Debaty Publicznej
„Potencjał obszarów wiejskich szansą rozwoju”
26 czerwca 2014 roku

Temat Forum: **Polska Wieś 2014.**
25 lat przemian i 10 lat w Unii Europejskiej
Miejsce: Sala Kolumnowa Pałacu Prezydenckiego

Program:

godz. 11.00	Ceremonia wręczenia przez Prezydenta RP odznaczeń państwowych
godz. 11.10	Rozpoczęcie obrad Forum – Minister Dariusz Młotkiewicz, Zastępca Szefa Kancelarii Prezydenta RP oraz Monika Szymańska, Prezes Fundacji na Rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa
godz. 11.20	Wystąpienie wprowadzające – prof. dr hab. Jerzy Wilkin, Wydział Nauk Ekonomicznych Uniwersytetu Warszawskiego (10 min.)
godz. 11.30	Najważniejsze przemiany społeczno-gospodarcze na obszarach wiejskich w ostatnich 25 latach i po wejściu do Unii Europejskiej w świetle raportu „Polska Wieś 2014” – prof. Walenty Poczta i dr Iwona Nurzyńska, redaktorzy naukowi raportu (40 min.)
godz. 12.10	Wystąpienie Prezydenta RP
godz. 12.30	Dyskusja nad przedstawioną problematyką, wypowiedzi uczestników Forum (po 3 min.)
godz. 13.15	Refleksje autorów raportu „Polska wieś 2014” (po 2 min.)
godz. 13.25	Podsumowanie dyskusji – prof. dr hab. Jerzy Wilkin, Wydział Nauk Ekonomicznych Uniwersytetu Warszawskiego (5 min.)
godz. 13.30	Zakończenie spotkania

Obrady Forum są nagrywane i sporządzany jest z nich stenogram. Są one również transmitowane na żywo poprzez stronę internetową www.prezydent.pl. W posiedzeniu oprócz uczestników Forum udział biorą również akredytowani dziennikarze.

„Raport o stanie wsi. Polska wieś 2014” - Synteza

Tegoroczny „**Raport o stanie wsi. Polska wieś 2014**” ukazuje się w roku, w którym obchodzimy dwa niezwykle ważne jubileusze: 25-lecie postsocjalistycznej transformacji systemowej i 10-lecie członkostwa Polski w Unii Europejskiej. Oba te historyczne procesy przyniosły całkowitą przebudowę instytucjonalnych fundamentów gospodarki i państwa. W kolejnych „Raportach o stanie wsi”, przedstawialiśmy rezultaty tych procesów dla wsi i rolnictwa. W Raporcie „*Polska wieś 2014*” kontynuujemy prezentację efektów transformacji i akcesji do UE dla wsi i rolnictwa. Jaki jest bilans tych minionych lat? Można powiedzieć, jest on pozytywny, co nie znaczy że udało się rozwiązać wszystkie problemy.

1. **Polska wieś jest w coraz mniejszym stopniu zależna od rolnictwa.** Gospodarka wiejska to dziś kompozycja lokalnych podmiotów gospodarczych reprezentujących wszystkie trzy sektory gospodarki: rolnictwo, przemysł, w tym przetwórstwo, oraz usługi rynkowe i publiczne. **Odsetek pracujących w rolnictwie¹ zmniejszył się** z ok. 25% na początku transformacji do około 18% u progu wstąpienia do UE i do ok. 13% w 2012 r. Wśród mieszkańców wsi ten odsetek spadł z 55 % na początku transformacji do około 44% u progu wejścia do UE i około 30% w 2012 r. Cały ubytek liczby pracujących w rolnictwie w pierwszych latach transformacji nastąpił w dawnym sektorze uspołecznionym, w którym absolutna liczba pracujących zmniejszyła się do 1995 r. o ponad 2/3 przy jednoczesnym wzroście liczby pracujących w rolnictwie indywidualnym o około 10%.
2. Na przestrzeni ostatnich 25 lat **zmniejszeniu uległa rola rolnictwa**, niemniej jednak wciąż pozostaje ono znaczącym sektorem w gospodarce narodowej **wytwarzając 4,1% produktu globalnego i 3,5% PKB**, jak również będąc miejscem zatrudnienia dla około 13% wszystkich pracujących gospodarce narodowej.
3. Mimo pozytywnych zmian **struktura agrarna polskiego rolnictwa pozostaje wadliwa**, zwłaszcza w porównaniu do występującej w krajach będących głównymi konkurentami polskiego rolnictwa na rynku europejskim. Liczba gospodarstw powyżej 50 ha wynosi niespełna 30 tys., stanowiąc niecałe 2% ogółu liczby gospodarstw w Polsce, a w ich dyspozycji pozostaje tylko niewiele ponad 30% użytków rolnych. W minionym okresie zmniejszeniu ulegała powierzchnia użytków rolnych, przy względnie stałych zasobach pracy i niewielkim przyroście

---

¹ Łącznie z leśnictwem i łowiectwem, a od 2008 r. również z rybactwem

majątku trwałego. Istotne unowocześnienie majątku produkcyjnego miało miejsce głównie w gospodarstwach rozwojowych, o odpowiednio dużym potencjale, korzystających ze wsparcia środkami WPR.

4. Dotychczas realizowana w naszym kraju **polityka rolna nie wymuszała odpowiednio szybkiej poprawy struktury polskiego rolnictwa**, sprzyjającej znacznemu wzrostowi produktywności czynników produkcji, zwłaszcza pracy. **Nie ma w Polsce sprawnie działających mechanizmów wymuszających przepływ ziemi** z gospodarstw mało produktywnych, bądź źle wykorzystujących ziemię, do gospodarstw bardziej efektywnych pod tym względem. Płatności unijne, związane na ogół z ziemią rolniczą, silnie oddziałują na ceny ziemi i wzmacniają jej kapitalizację. Po akcesji ceny ziemi rolniczej w obrocie prywatnym wzrastały w tempie prawie 40% rocznie, podczas gdy w latach 1996-2004 to tempo wynosiło tylko 7% rocznie. To tempo nie miało żadnego uzasadnienia w dynamice produkcji rolnej.
5. **Polityka rolna, zarówno unijna, jak i krajowa, w odniesieniu do drobnych gospodarstw jest mało skuteczna i częstokroć generuje nieracjonalne i niewłaściwe sygnały.** Tylko niewielka część drobnych gospodarstw ma szanse rozwojowe w rolnictwie, ale zarówno ze względów społecznych, jak i politycznych, gospodarstwa te są objęte wspólną polityką rolną, a ponadto korzystają z niektórych, specjalnie do nich zaadresowanych instrumentów, których efektywność jest niewielka. nierozwiązany problem drobnych gospodarstw utrudnia racjonalizację struktury polskiego rolnictwa.
6. Przemiany strukturalne wystąpiły w odniesieniu do produkcji roślinnej i zwierzęcej. W minionym 25-leciu **o około 27% zmniejszyła się ogólna powierzchnia zasiewów w Polsce**, przy czym jej najbardziej dynamiczna redukcja miała miejsce na początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku. W przypadku produkcji zwierzęcej **wystąpił znaczny spadek pogłowia bydła ogółem oraz krów mlecznych (sięgający prawie 50%), a w ciągu ostatnich 5-ciu lat również zmniejszenie chowu trzody chlewnej.** Bardzo pozytywnym zjawiskiem, które dało się zaobserwować w ostatnich kilku latach w produkcji zwierzęcej, jest **wzrost wydajności zwierząt.** Sprawilo to, że mimo spadku pogłowia zwierząt, produkcja artykułów pochodzenia zwierzęcego cechowała się stabilnością (mleko, żywiec wieprzowy oraz około 4-krotny wzrost produkcji mięsa drobiowego).
7. Średni poziom dochodu uzyskiwanego z rolnictwa w Polsce w ujęciu realnym po akcesji do UE wzrósł o 146%. Istotny wpływ na te zmiany miał wzrost wartości dotacji. Wsparcie sektora rolnego środkami WPR, obok rozwoju handlu zagranicznego produktami rolnictwa i przemysłu spożywczego po akcesji do UE, było podstawową determinantą jego funkcjonowania i rozwoju w ostatnich dziesięciu latach.

8. W odróżnieniu od dynamiki ogólnej liczby ludności kraju, **liczba ludności wiejskiej** utrzymywała się przez wszystkie lata 90. na podobnym poziomie, a począwszy od 2000 r. **wykazuje stałą tendencję zwyżkową**. Również udział ludności wiejskiej w ludności ogółem był w latach 90. dość stabilny na poziomie ok. 38%, zwiększając się w następnych latach do 39,4% w 2012 r. Według danych NSP 2002 i NSP 2011 liczba ludności Polski zwiększyła się w tym czasie z 38230 tys. do 38512 tys., tj. o 0,7%, w tym ludności wiejskiej z 14620 do 15106 tys. tj. o 3,3%.
9. **Wieś stała się atrakcyjnym miejscem zamieszkania pomimo utrzymujących się niedostatków w obszarze infrastruktury**. Przez większość lat przed transformacją liczba ludności migrującej na stałe ze wsi do miast przewyższała liczbę migrujących w odwrotnym kierunku. Ujemne dla wsi saldo migracji obserwowano również w pierwszej dekadzie transformacji, jednak o szybko malejących z roku na rok rozmiarach: z ok. 113 tys. w 1990 r. do ok. 3 tys. w 1999 r. **W 2000 r. saldo ujemne zastąpiło saldo dodatnie**, początkowo szybko rosnące z ok. 4 tys. do ok. 30 tys. w 2003 r., a przez większość następnych lat utrzymujące się na podobnym poziomie ok. 40 tys. **Począwszy od 2002 r. dodatnie saldo migracji przewyższało przyrost naturalny na wsi stając się głównym czynnikiem wzrostu liczby ludności wiejskiej**.
10. Podobnie jak wśród ludności ogółem, również wśród ludności wiejskiej lata 90. przyniosły znaczny **spadek przyrostu naturalnego**, kontynuowany jeszcze do 2003 r. (w okresie tym współczynnik przyrostu naturalnego zmniejszył się z 6,1 do 0,2 na 1000 ludności). Następne lata przyniosły początkowo wzrost tego wskaźnika do 1,5 w 2008 r., a w późniejszych latach jego spadek **do 0,7 w 2012 r.**
11. Nastąpiło znaczne **zmniejszenie się różnicy między poziomem dzietności kobiet wiejskich i ogółu kobiet**: w 1990 r. był on w pierwszej populacji wyższy o ok. 30%, a w 2012 r. tylko o ok. 10%. Podobnie jak współczynnik urodzeń, również współczynnik dzietności ogólnej zmniejszał się w latach 1990-2003 (z 1,99 do 1,22 wśród ludności ogółem i z 2,68 do 1,42 wśród ludności wiejskiej), po czym do 2008 r. wykazywał tendencję zwyżkową (odpowiednio do 1,31 i 1,53), a następnie do 2012 r. ponownie niżkował do 1,30 wśród ludności ogółem i do 1,43 wśród ludności wiejskiej.
12. **Dynamika zmian długości życia Polaków była mniej korzystna dla mieszkańców wsi niż miast**. Wśród mężczyzn długość trwania życia w 1990 r. była w obu środowiskach identyczna, a w 2012 r. o rok krótsza na wsi niż w miastach (72,1 i 73,1 lat). Natomiast trwanie życia kobiet, na początku dłuższe na wsi niż w miastach (75,8 i 74,9 lat), w 2012 r. straciło tę przewagę i było takie same jak kobiet mieszkających w miastach.

13. **Po wejściu do UE postępował spadek bezrobocia i to w niezwykle szybkim tempie** (według danych BAEL w 2008 r. stopa bezrobocia w miastach i na wsi wynosiła ok. 6-7%, z czego wśród ludności wiejskiej użytkującej gospodarstwo rolne ok. 4%, a bezrolnej ok. 9%). W kolejnych latach powróciła tendencja zwykła i w 2012 r. stopa bezrobocia była we wszystkich populacjach o kilka punktów wyższa niż w 2008 r.
14. **Wsparcie tworzenia nowych miejsc pracy na obszarach wiejskich, w najbliższych latach będą najważniejszym wyzwaniem dla polityki rolnej i polityki spójności UE** oraz krajowej polityki gospodarczej i polityki rolnej. We wszystkich latach **stopa bezrobocia ludności bezrolnej na wsi była znacznie wyższa niż w miastach** (w uwzględnionych latach o 30-40%). Przed akcesją w latach 1993-2003 stopa bezrobocia wzrosła w miastach z 16,9% do 20,9%, a na wsi z 12,0% do 16,6%, z czego w gospodarstwach rolnych z 6,7% w 1995 r. do 9,6% w 2003 r., a bezrolnych odpowiednio z 22,9% do 27,1%.
15. **Blisko połowa z mających własne źródło utrzymania mieszkańców wsi (praca i źródła niezarobkowe) była zatrudniona w sektorze prywatnym** (NSP 2011). Praca stanowiła źródło utrzymania dla 36,5% mieszkańców wsi. Jednocześnie zmniejszył się udział ludności wsi utrzymującej się ze źródeł niezarobkowych z 28% w 2002 r. do 25,6% w 2011 r. W tym samym okresie udział ludności wsi mającej własne źródło utrzymania wzrósł z 59,1% w 2002 r. do 62,2% w 2011 r., a **odsetek ludności wsi, która utrzymuje się z pracy na własny rachunek w rolnictwie zmalał z 10,2 w 2002 r. do 7 w 2011 r.**
16. **Gospodarstwa domowe pracowników stały się najliczniejszą grupą gospodarstw domowych na wsi** i był to ponad dwukrotny wzrost (z 21,7% w 2000 r. do 45,5% w 2011 r.). Blisko trzykrotnie (z 5,4% w 2000 r. do 14,8% w 2011 r.) wzrósł odsetek pracowników zatrudnionych na stanowiska nierobotniczych, co wskazuje na wyodrębnienie na wsi wiejskiej klasy średniej rosnącej szczególnie po wejściu do UE.
17. **Z pracy w rolnictwie, wskazywanym jako wyłączne źródło utrzymania, w 2011 r. dochód czerpało 964 tys. osób na wsi, co stanowi 6,38% ludności wsi.** Tych, dla których rolnictwo jest wyłącznym lub głównym źródłem utrzymania, jest na wsi 1,1 mln (7% ludności wsi). Jednocześnie praca w rolnictwie stanowi dodatkowe źródło dochodu dla 423 tys. mieszkańców wsi, którzy pracują poza rolnictwem (7,7% ogółu pracujących na wsi) lub czerpią dochody ze źródeł niezarobkowych.
18. **Po akcesji do UE wzrósł prestiż zawodu rolnika.** Odsetek Polaków, którzy uważają, że rolnik cieszy się „dużym poważaniem” wzrósł z 36% (w roku 1999) do 69% w roku 2013. Trudno o inne wyjaśnienie, niż

zmiana związana z objęciem polskiego rolnictwa unijną, wspólną polityką rolną.

19. **Wzrosło włączenie rolników i mieszkańców wsi w krajowy system bankowo-finansowy.** Korzystanie z płatności bezpośrednich i innych płatności związanych z realizacją wspólnej polityki rolnej wymagało posiadania konta bankowego, a większość przedsięwzięć inwestycyjnych „montażu finansowego” i współfinansowania z różnych źródeł. Przed akcesją tylko niewielka część rolników posiadała konto w banku i wykorzystywała możliwości nowoczesnego systemu finansowego. Znacznie zwiększyła się liczba instytucji finansowych oferujących kredyty gospodarcze dla mieszkańców wsi.
20. W Polsce obserwujemy stały wzrost liczby przedsiębiorstw, wśród których dominują podmioty mikro zatrudniające do 9 osób (średniorocznie w minionych latach ich udział w ogóle przedsiębiorstw utrzymywał się na poziomie 95%). **W 2011 r. liczba aktywnych przedsiębiorstw w Polsce wyniosła 1,7 mln, z czego należy szacować że około 25% zarejestrowanych w systemie REGON przedsiębiorstw działało na obszarach wiejskich.** Pozarolnicze przedsiębiorstwa wiejskie to rzadko duże podmioty, które swoją szansę rozwoju dostrzegły w lokalizacji na wsi, a dominującą grupę stanowią mikroprzedsiębiorstwa niezatrudniające pracowników.
21. W latach 2000–2011 **nastąpiła poprawa sytuacji dochodowej mieszkańców wsi.** Jednocześnie utrzymują się niekorzystne dla mieszkańców wsi różnice na linii miasto–wieś. W stosunku do przeciętnej krajowej **dochód rozporządzalny na osobę na wsi utrzymuje się od lat na poziomie około 80%.** Biorąc pod uwagę niższy poziom wykształcenia ludności wiejskiej, niską produktywność pracy w rolnictwie i nieco niższe koszty utrzymania na wsi niż w mieście, wyżej wymienione różnice i mają w części obiektywne przyczyny nie budzą nadzwyczajnego niepokoju. Problemem natomiast pozostaje rosnące zróżnicowanie dochodów mieszkańców wsi, a szczególnie rolników.
22. **Na polską wieś i do rolnictwa trafia 1/3 transferów z budżetu UE, jakie otrzymuje Polska z UE. W latach 2004–2013 Polska otrzymała z budżetu UE w ramach różnych instrumentów WPR 29,4 mld euro,** czyli ponad $\frac{1}{3}$ wszystkich transferów z budżetu unijnego, jakie nasz kraj uzyskał z UE (92,4 mld euro). W tym samym czasie składka odprowadzona do budżetu UE osiągnęła poziom 30,9 mld euro, co daje dodatnie saldo rozliczeń Polska–budżet UE w wysokości 61,4 mld euro. Bilans członkostwa w wymiarze finansowym jest więc dla Polski zdecydowanie korzystny, a dla wsi i rolnictwa szczególnie.
23. **Sytuacja ekonomiczna rolników i mieszkańców wsi po akcesji poprawiała się stabilnie i systematycznie, jednak** swoje warunki

materialne jako dobre oceniło 54% mieszkańców największych miast, 28% mieszkańców wsi oraz 26% rolników.

24. Wciąż niewystarczający jest poziom włączenia obszarów wiejskich do systemu kanalizacji. Według danych GUS obserwowany jest stały wzrost procentowego **udziału mieszkańców wsi korzystających z oczyszczalni ścieków, jednak wynosi on obecnie zaledwie nieco ponad 30%**.
25. **Miarą siły miejskich stereotypów jest rozbieżność między opinią Polaków o dochodach rolników, a ich realnym poziomem.** Zdaniem respondentów CBOS, średnia miesięcznych dochodów rolniczych wynosiła w 2013 roku 3 358,45 zł, a w świetle Diagnozy Społecznej 2013 miesięczny dochód netto rolników wynosił 1 442 zł. Rozbieżność między oceną a realnym wymiarem dochodu w przypadku żadnej, innej grupy zawodowej nie okazała się tak znaczna. Takie są konsekwencje medialnych narracji o płatnościach bezpośrednich.
26. Po 10 latach osobistych i zawodowych doświadczeń zarówno **mieszkańcy wsi, jak i rolnicy zdecydowanie popierają naszą obecność w UE.** W listopadzie 2013 roku jej zwolennikami było 81% Polaków, 80% mieszkańców wsi oraz 85% rolników. Dzisiaj stosunek do UE łączy, a nie dzieli Polaków, mimo, iż ocena korzyści, jakie WPR przyniosła rolnikom i polskiej wsi nadal bliższa jest obiegowym, medialnym stereotypom, niż faktom.
27. Zbiornicze wskaźniki poziomu cywilizacyjnego mieszkańców wsi i miast pokazują **wyraźny wzrost poziomu kapitału ludzkiego w skali kraju, także na polskiej wsi,** a proces pogłębiania się dysproporcji między miastami a wsią widoczny jeszcze w 2007 r. został zatrzymany, a kolejne lata naszej obecności w UE wyraźnie skracają dystans między miastem a wsią.
28. **Bardziej skutecznych regulacji prawnych wymaga ochrona gleb wysokiej jakości przed przeznaczaniem ich na cele nierolne.** Gleby wysokiej jakości oprócz znaczenia dla bezpieczeństwa żywnościowego kraju, pełnią szereg funkcji środowiskowych. Na nowo powstających obszarach miejskich ochrona gleb o wysokiej pojemności wodnej i zdolnościach buforowych ma bezpośredni istotny wpływ na jakość życia i środowiska. Potrzeba takiej ochrony dotyczy przede wszystkim obszarów podmiejskich, podlegających obecnie intensywnej urbanizacji. **Konsekwencją braku zrównoważonego planowania przestrzennego, uwzględniającego jakość gleb, jest pogorszenie jakości środowiska, zubożenie bioróżnorodności, retencji wodnej, ochrony przeciwpowodziowej, mikroklimatu i jakości powietrza.**
29. **Polityka gospodarowania ziemią rolniczą w Polsce i UE (land policy)** nie jest **spójna i klarowna.** Najbardziej niepokojącym rezultatem tego stanu rzeczy jest szybki ubytek ziemi rolniczej w wielu krajach UE,

w tym w Polsce. W okresie powojennym ubyło w Polsce ponad 5 milionów hektarów użytków rolnych. Jest to więcej niż powierzchnia użytków rolnych w Czechach i 2,5 razy tyle użytków rolnych ile ma Holandia. **W latach 2002-2010 ubyło w naszym kraju (wg GUS) ok. 1,4 miliona hektarów użytków rolnych, co stanowiło 8,3% ogółu tych użytków.** Znaczna część gruntów, nadal klasyfikowana w naszym kraju, jako użytki rolne, zapewne nigdy już nie będzie wykorzystywana dla celów rolniczych, ze względu na rozdrobnienie i niekorzystne zagospodarowanie przestrzenne.

30. W rolnictwie polskim w regionach o niskiej intensywności produkcji dochodzi do obniżenia potencjału produkcji rolniczej, a w regionach o wyższej intensywności – do większej **presji rolniczej na środowisko przyrodnicze. Presja ta przejawia się wzrostem dawek nawozów azotowych oraz koncentracją produkcji zwierzęcej w dużych gospodarstwach.** Obserwuje się wzrost powierzchni użytków rolnych, wykorzystywanych dla celów produkcji roślinnej w gospodarstwach bezinwentarzowych. Całkowita powierzchnia zasiewów zbóż nie zmienia się istotnie w ostatnich latach, jednak jej udział w powierzchni wszystkich upraw wzrósł zdecydowanie od roku 1990: od poniżej 55% do prawie 75% obecnie, a więc pozbawionych nawożenia organicznego, co może rodzić w bliskiej perspektywie ograniczenie produktywności gleb, ponieważ skutkować może negatywnym bilansem materii organicznej w glebie.
31. Istotnym środowiskowym **czynnikiem ograniczającym produkcję rolniczą w Polsce jest zakwaszenie gleb.** Dlatego niepokojącym zjawiskiem obserwowanym w ostatnich latach jest zmniejszanie się zużycia nawozów wapniowych przy jednoczesnym zwiększeniu ilości stosowanych nawozów azotowych.
32. **Korzystanie z instrumentów WPR w zasadniczym stopniu przyczyniło się do upowszechnienia wiedzy o znaczeniu dobrostanu zwierząt** i wdrożenie działań poprawiających ten dobrostan wśród rolników. Większość działań w ramach Wspólnej Polityki Rolnej (WPR) wiąże się z wymaganiami środowiskowymi, poczynając od płatności bezpośrednich na programach rolnośrodowiskowych kończąc. Można zaobserwować **pozytywną zmianę postrzegania problemów środowiskowych przez rolników oraz administrację krajową i regionalną.** Sprzyjają temu nie tylko wymogi stawiane w ramach Wspólnej Polityki Rolnej ale również proces wdrażania Dyrektywy Azotanowej i Ramowej Dyrektywy Wodnej.
33. **Polska polityka rolno-środowiskowa uwzględnia główne cele stawiane w ramach polityki europejskiej i globalnej.** Cele strategiczne polityki rolno-środowiskowej biorą pod uwagę problem

- zmian klimatu i konieczność dostosowania praktyk rolniczych do potrzeb ochrony zasobów naturalnych obszarów wiejskich.
34. Mieszkańcy wsi mają swój udział polityczny w dokonanej 25 lat temu zmianie ustrojowej. Uważają ją za korzystną, ale **wyrażają przekonanie, że koszty transformacji były zbyt duże i nie wykorzystano wielu stworzonych przez nią możliwości**. Wskazuje to na niezadowolenie z realizowanej w stosunku do wsi polityki. Mieszkańcy wsi bowiem, podobnie jak przed transformacją, ciągle nie czują się podmiotem polityki.
  35. **W ciągu minionego ćwierćwiecza zachowania polityczne mieszkańców wsi nie odbiegały zasadniczo od zachowań pozostałych Polaków**. Zmieniali oni swoje preferencje polityczne zasadniczo w tym samym rytmie, przez większość czasu stawiając na partie, które po wyborach obejmowały władze. Zwykle też szybko się nimi rozczarowywały i w kolejnych wyborach przerzucały swoje głosy na partie opozycyjne.
  36. **Od wyborów parlamentarnych 2007 r. ponad 1/3 wiejskich głosów (największa ich część) oddawana jest na opozycyjny Prawo i Sprawiedliwość**. Tym samym głosy mieszkańców wsi przestały przesądzać o wyborczych zwycięstwach. W tym sensie polityczna ranga wsi uległa obniżeniu. Dotąd partie rządzące łącznie (PO i PSL) przeważały na wsi nad PiS, uzyskując w kolejnych wyborach o kilka punktów procentowych głosów więcej. W wyborach do europarlamentu z 25 maja 2014 r. wiejskie głosy oddane na PiS i na koalicję PO i PSL się zrównały (po ok. 37%).
  37. Mimo bezsprzecznie pozytywnego bilansu zachodzących na polskiej wsi zmian, należy być świadomym ograniczeń wynikających z deficytu aktywności politycznej. **Modernizacja wsi wymaga społecznej, w tym politycznej partycypacji**. Działania administracji (unijnej, krajowej i samorządowej), aby były efektywne, powinny być przez mieszkańców wsi politycznie „zadaniowane”.
  38. Wydatki budżetu w części poświęconej sektorowi rolnemu do roku 2003 były wyrazem kompromisu pomiędzy tym, co konieczne, a tym, co możliwe i **kształtowały się na stabilnym, ale bardzo niskim poziomie, niepozwalającym na spełnienie założonych priorytetów polityki gospodarczej państwa**, mających na celu restrukturyzację sektora rolnego.
  39. **Od 2004 r. sytuacja uległa istotnej zmianie** zarówno ilościowej, jak i jakościowej. Analiza ustaw budżetowych dowodzi, iż głównie dzięki współfinansowaniu funduszy i programów unijnych, a także uzupełniającemu finansowaniu dopłat obszarowych (bezpośrednich, w tym ze środków PROW z II filaru) **przez budżet krajowy wydatki na sektor rolny realnie wzrosły, stabilizując się na poziomie blisko**

2,5-krotnie wyższym aniżeli w okresie przedakcesyjnym. W tym stanie rzeczy możliwa stała się realizacja założonych celów względem krajowej polityki rolnej. Jednocześnie zauważyć należy, iż ranga budżetu rolnego w świetle budżetu ogólnokrajowego po akcesji do UE realnie wzrosła.

40. Cele prorozwojowe w budżetach były wyraźnie niedowartościowane przed integracją z UE ze względu na konkurencyjność celu socjalnego (KRUS). **Po integracji z UE sytuacja uległa istotnej zmianie. Zahamowana została dotychczasowa tendencja do socjalizacji wydatków budżetowych na rzecz wzrostu wydatków na przemiany strukturalne rolnictwa i na obszarach wiejskich.** Analiza ustaw budżetowych wskazuje, iż udział wydatków na KRUS w ogóle projektowanych wydatków budżetu państwa od roku 2002 zmniejszył się blisko o połowę. Dowodzi to wyraźnej tendencji do redukcji udziału KRUS w wydatkach budżetu państwa. Można nawet uznać, że następuje zrównoważenie pomiędzy obydwojoma celami poprzez dowartościowanie tych prorozwojowych, bez deprecjacji celów społecznych. Warto także zauważyć, że wydatki na KRUS w pewnym stopniu pełniły klasyczną funkcję stabilizacyjną. Ich modelująca rola polegała na tym, iż w okresie przedintegracyjnym w znaczącym stopniu generowały one dochody rolnicze poprzez transfery socjalne, niwelując w ten sposób niedostatki wynikające z zaniedbanych procesów reprodukcji.
41. Przepływy środków finansowych pomiędzy UE a Polską z przeznaczeniem na Rolnictwo, rozwój wsi, rynki rolne oraz rybołówstwo od początku integracji przynoszą stronie polskiej efekty netto. Należy dodać, że ogólna suma środków przekazanych w kolejnych latach Polsce przez UE była wielokrotnie wyższa od składki płaconej przez Polskę. Z analiz wynika, iż Rolnictwo i wieś w Polsce są głównym beneficjentem procesu integracji Polski z UE, i co więcej, beneficja te były co do skali rosnące w całym okresie budżetowego wsparcia Polski przez UE 2007-2013.
42. Można oszacować, że o ile **na 1 zł wniesionej składki do budżetu ogólnego UE przypada** w 2014 r. 4,52 zł środków przekazanych przez UE, to z tego **1,47 zł przeznaczone będzie na cele i zadania unijne w budżecie rolnym Polski.**

25
LAT

wolności